

járó hely volt. Pihenni, élni nem lehetett benne. Csak nyáron volt benne több szin, illat, élet.

A sáros fogások, párázó ökrök, cérnaszövöttes-nadrágú ostorosgyerekek, ráncosarcú kondások, zilált-ruhájú béresasszonyok, mindenki a láthatatlan méltóságos urat szolgálták, aki üveges ablakok mögött élt, puha szőnyegen járt, beteg volt, fürmedt kelevények voltak rajta, de börtön várt arra, aki még csak gondolatban is nem akarta elismerni, hogy a falon függő ősök buzogányos ősmagyarok, királyt, népet segítő hősök voltak. És természetes, hogy a negyedik utódot is ezek miatt kellett tisztelni.

* * *

A kivert, elzavart béreseken ilyen törvény támadt fel: oktanul nem jártunk iskolába, mert azt mondták, hogy béresnek születünk és annak elég, ha az ökröt be tudja fogni.

Oktalanul csak szolgálói voltunk a méltóságos úrnak, mert béresnek születünk és béresnek hallgatás a dolga.

Oktalanul elvették tőlünk azt, amit rabszolgasorsunk mellett összeszedtünk: egy kétmalacos ólat, két vasfazekat, két vánkost, dunyhát, vastag csizmákat és télikabátot, amely már harminckét éves.

Ha mi az éhes malacnak nem adunk enni, az összetöri a korlátot. Ha mi a duzzadt nyakú ökörnek nem adunk enni, az lábastól és láncostól kirántja a jászolját.

Nekünk semmi se maradjon, pedig oktanul vették el? Itt meg rakáson rohadjon a rettenetes kövérség asztagban, hombárban, aklokban?

A fasizmus háborúja

A legmodernebb haditehnika követelményeinek megfelelően felszerelt 500.000 katona, a repülőgépek, tankok, ágyúk ezrei, no meg a mérgezőgáz megtették a magukét. A fasizmus diadalt ünnepel. Addis-abebe az olaszoké, a négus Londonban, az abesszin hadsereg szétverve. Róma újjong. De újjong a „civilizált” Európa is. A „kultúra” aratott itt győzelmet a barbárság felett. Gépfegyverek, tankok és lángszórók, a „civilizáció és kultúra” fegyverei diadalmaskodtak.

Olaszországban csőstől hull az ordó, az olasz királyból a római birodalom császára, tábornokok máról-holnapra alkirályok, hercegek lettek.

A felületes szemlélő, kit megtéveszt a fasiszta örömrivalgás, azt hiszi, hogy most Olaszországban minden fenéig tejfel. A lapok, a rádió, a filmhíradó világgábömbölik a fasizmus teremtő ere-

jének újjászületését, az elfoglalt gyarmat kiépítését, a civilizáció terjedését. Könnyen elkábíthatja az embert ez a nagy gonddal megszervezett propaganda. Azonban nézzük meg tüzetesebben, hogy miért is kezdett Olaszország háborút és mennyire képes kiharosználni győzelmét.

Az olasz háború imperialista jellege elvitathatatlan. Az imperializmus most is a régi érvekkel igyekezett igazolni magát: Olaszországnak nincs se szene, se vasérc, se gyapotja, se kőolaja. Az olasz lakosság évente 330.000 emberrel szaporodik, népeleslegét a kivándorlás képtelen felszívni, amióta Amerika kapuit a kivándorlók előtt lezárta, a többi imperialista állam nem adott Olaszországnak elég gyarmatot, meg akarják fojtani az olasz élniakarást, nem engedik meg az olasz civilizáció és kultúra terjedését.

Mennyire igazak ezek az érvek? Vajjon Abesszinia meghódításával megoldhatják-e a „népelesleg” kérdését és az olasz földinséget? Vajjon van-e Abessziniának olyan és annyi nyersanyagja, amennyire Olaszországnak szüksége van, vajjon szükség van-e egyáltalában az olasz „civilizátorok” munkájára?

Való igaz, hogy az olasz parasztság legnagyobb része földnélküli. De miért? Talán azért, mert Olaszországnak nincs elég gyarmata? Koránt sem. Maga az olasz földmegoszlási statisztika, az 1935-ben kiadott „Anuario statistico” adja meg erre a feleletet. Eszerint a földbirtokok megoszlása a következő:

a földbirtok nagysága:	a földbirtokosok száma %-ban:	a birtokosok kezén lévő föld %-ban
10 hektárig	93.1%	30%
10—100 hektárig	6.3%	23%
100 hektártól feljebb	0.6%	47%

Magától adódna ezek után, hogy az a pár nagybirtokos úgy akarja levezetni a földnélküliek óriási tömegének elkeseredését és úgy akarja megvédeni birtokának épségét egy lázadástól, hogy távoli kolóniákon juttat földet a mindinkább elégedetlenebb parasztságnak. De nem így van. Nem így van azért, mert a faszizmus eddig sem adott a parasztnak földet a gyarmatokon és a szerzett kolóniákon elsősorban nem a kisparaszt, hanem a különböző pártfunkcionáriusok kapták a zsákmány oroszánrészt jutalmul. Tripolisban például a koncessziók (földkihasználási engedélyek) a következőképen oszlanak meg: A koncessziósok 88 százaléka a földek egyharmad részét, a koncessziósok 10 százaléka a földek második harmadát és végül a koncessziósok 2 százaléka a földek harmadik harmadát kapták. Ezen utóbbi 2 százalék közé tartozik Libia első faszizta kormányzója, *Volpi herceg*, *Graciani tábornok*, Libia meghódítója, Abesszinia jelenlegi alkirálya, aki valószínűleg Abessziniában szintén kiveszi a maga oroszánrészt, *Leno lovag*, a tripoliszi földművelésügyi inspektor és így tovább.

Amint látjuk a földbirtok legnagyobb része úgy Olaszország-

ban, mint a gyarmatokon nem a föld megmunkálónak, hanem a kevésszámú, előjogokkal bíró nagybirtokos kezén van és ezek húznak hasznot a gyarmati hódításból is.

A fasizmus Abessziniában 100.000 parasztcsaládot akar letelepíteni és amint a napokban olvashattuk, állítólag az ott harcolt 500.000 katonát is ott akarják elhelyezni. Ezt az egész telepítési akciót fenntartással kell fogadnunk. Ha Olaszországnak szüksége van a felszaporodott lakosság kitelepítésére, miért nem telepítettek Eritreában? Eritreában tudvalevőleg nagykiterjedésű termőföldek vannak és mégis csak 4500 európai ember él kint, ezek sem földművesek, hanem katonatisztek, gyarmati tisztviselők és misszionáriusok.

Abesszinia, hála a fasiszta propagandának, ma úgy szerepel a köztudatban, mint egy tejfel-mézszel folyó Kánaán, ahol mind az a nyersanyag megvan, ami Olaszországnak hiányzik. Ez az állítás enyhén szólva túlzás. Abesszinia még egyáltalán nincs átkutatva és így nem lehet biztosat állítani a nyersanyagokat illetően. Annyi biztos, hogy Abessziniában kitűnően megterem a gyapot, a kávé és nagymértékű állattenyésztést lehet üzni és azonkívül egészen csekély arany és platinabányászás is folyik. Ám ha Olaszország ezeket a jelenlegi adottságokat ki akarja használni, előbb milliárdokat kell befektetnie.

Mussolini állandóan hangoztatja Olaszország történelmi misszióját, Abesszinia pacifikálását. „Senki és semmi nem akadályozhat meg minket civilizátori munkánkban. Mi, a fasiszta Itália, a civilizációt és a kultúrát visszük be Abessziniába, az örök szolgaság és törvénytelenység, a sötétség és tudatlanság földjére“.

Nézzük, hogyan végezték a fasiszták kultúrmunkájukat eddigi gyarmataikon.

Tripolisznak, a leggazdagabb olasz gyarmatnak, melyet az olaszok 1913-ban vettek el a törököktől, 1915-ben 569.000 lakosa volt. Ebből 1931-ben, a „fasizmus kultúrmunkája és pacifikálása“ után csak 523.000 maradt. Kirenaikában, egy másik olasz gyarmaton viszont az történt, hogy egyszerűen a sivatagba deportáltak 80.000 lakost s ezek nagyrésze a szomjúságtól „pacifikálva“ — elpusztult. E tartománynak hosszú, idő óta az állattenyésztés volt a fő megélhetési forrása. Ez — az olasz hivatalos adatok szerint — majdnem a nullára csökkent. Három szám: 1910. a hódítás előtt 1,411.800 marha; 1926. a „pacifikálás“ tetőfokán 978.000; 1933. a hódítás befejeztével (?) 139.300 marha. Líbiában az olaszok egyszerűen elvették a benszülőttek ősi földjeit és az elvett 202.000 hektár földet 513 (!) ültetvényesnek adták. Ennyire jutott a kivezető úton Mussolini, aki beszédeiben szerencsés megoldást ígér az olasz parasztoknak és munkanélkülieknek.

Vajjon a rablás és rombolás fejében tett-e valamit a fasizmus a fejlődés érdekében?

Tripolisz 1921-ig 240 kilométer hosszú vasútvonallal rendelkezett. Tizenöt évvel később 269 kilométerrel. A fasiszta építő-

munka tehát mindössze évi 2 kilométert produkált. Ugyanakkor a föld belseje kiaknázatlan maradt és az ásványforrások még mindig ismeretlenek.

A 20 éves gyarmatosítás terméketlenségével szemben fel lehetne hozni a gyarmatok szegénységét, mint enyhítő körülményt. Viszont nézzük, hogy mit tudott megvalósítani a faszizmus egy másik gyarmaton, a gazdagabb Eritreában. Az olasz gyarmatosítás itt negyven évvel ezelőtt kezdődött, s amint fentebb láttuk az olasz lakosság ottani letelepítése siralmas eredménnyel zárult. És most nézzük a gyarmat gazdasági helyzetét. Eritrea koránt sem szegény. „Termékeny síkságai könnyen öntözhetőek és csak a gyarmatosítókra várnak; — hegyoldalai legelőkkel borítottak; gyöngyhalászata van Maszauánál és a Dahlak szigeteknél; Dallolban talán a világ leggazdagabb kénsavas ércei találhatóak; van kevés aranya és petróleuma”. (Kergonard: Gazdasági földrajz.) E természeti kincsek kiaknázatlanok. Az ország fő kiviteli cikkei: kávé, nyersbőr, tengeri só, gyöngyház és gyöngy. Az ország közgazdaságát a fasiszta „civilizálás” tehát semmivel sem emelte és a meglévő természeti kincseit sem tudja hihasználni.

A faszizmus Abessziniában sem érhet el más eredményeket, mint többi gyarmatain. Ahhoz, hogy a „föls” lakosságát letelepítse, óriási összegekre van szüksége, ezzel pedig Olaszország ma nem rendelkezik, emellett a telepítés csak úgy valósítható meg, ha előbb az etiópiaiakat, akik már elfoglalták a használható földeket, — kiirtják. Végeredményben itt is olyan lesz a helyzet, mint a többi olasz gyarmaton. A gyarmat itt is egy pár száz nagyültetvényesnek nyújt majd nyerészkedési lehetőségeket és az ősi lakosság lassú, vagy ha a „civilizálásba” nem akar beletörődni, gyors pusztulásra lesz ítélve.

A fasiszta „civilizátori” törekvésekről André Malraux, a Goncourt díj nyertese, a „Hódítók” és az „Emberi sorsok” világhírű írója, a keleti civilizációk múltjának és jelenének egyik legjobb ismerője, jellemző képet ad:

„Mely népek európaizálódnak a leggyorsabban? Éppen azok, melyek nem állanak az európaiak ellenőrzése alatt. A marokkói, tuniszi, tripoliszi, arábiai, egyiptomi, indiai muzulmán asszonyok fátyolt hordanak. A perzsa nők már alig, a török nők pedig már egyáltalán nem. S melyik az az egyetlen ország, ahol a mandarinok (magas, előjogokkal bíró, kiváltságos állami tisztviselők és főurak) még léteznek? Nem Kína, sem Japán, hanem a francia uralom alatt álló Annám”.

Abesszinia is így járna a fasiszta uralom alatt. Az országot meggátolnák szabad fejlődésében, a lakosságot a végsőkéig zsarolnák, a rabszolgákat képletesen felszabadítanák, hogy modern bér-rabszolgákká tegyék őket, az abesszin patriarkális termelést a „civilizátorok” modern nagykapitalizmussá és a munkát robottá alakítanák át.

A civilizáció és a pacifikálás tehát nem azok az igazi okok,

melyek a fasizmust háborúba vitték. Ezek csak takaróul szolgáltak, hogy a dolgok mélyén rejlő igazi okokat láthatatlanná tegyék. Ezek után joggal kérdezhetjük, hogy tulajdonképpen miért is kezdődött el ez a háború? Romain Rolland, mondta: „*A béke halálthozó a fasizmusra*“. Eltekintve attól, hogy a fasizmus a háborút, mint nemzet-tisztító „acélfürdőt“ dicsőíti, — mint maga Mussolini mondta: „A háború azt jelenti a férfinak, mint az anyaság a nőnek. Én nem hiszek az örök békében. Többet mondok, én azt tartom, hogy a béke megöli, elpusztítja a legszebb emberi erényeket, amelyek csak a vérzivatarban juthatnak felszínre...“, — a fasiszta Olaszországot súlyos belső bajai hajtották ebbe a külpolitikai kalandba. A fasizmus iránti elégedetlenség egyre inkább nő, hisz nem szabad elfelejteni, hogy az ország 42 millió lakósa közül csak 1 millió tartozik a fasiszta párthoz és ezeknek nagy része sem meggyőződésből lépett be a pártba, hanem a sok kedvezmény miatt, amit a fasiszta párt tagjai élveznek. Az országban minden terror ellenére mindinkább erősödik az antifasiszta mozgalom és a titkos nyomdák ezerszámra terjesztenek antifasiszta lapokat és röpiratokat. A fasiszta gazdálkodás a tönk szélére juttatta az országot. A *külkereskedelmi mérleg* deficitje az 1933 évi 1441 milliőről 1934-ben 2441 millióra emelkedett. 1935 első hat hónapjában a deficit 1380 millió volt. (1935 másuodik felére hiányoznak az adataink, de el lehet képzelni milyen helyzetet teremtettek az olasz külkereskedelemben a megtorlások). Az *államháztartás* deficitje a Népszövetség adatai szerint 1933-ban 4.1 milliárd, 1934-ben 6.8 milliárd és 1935 első 6 hónapjában a hadi kiadásokon kívül 4.2 milliárd. A *közdósságok* összege 1933-ban 97.2 milliárd, 1934-ben 102.6 milliárd és 1935 első hat hónapjáig 105.2 milliárd. Az *Olasz Nemzeti Bank arany és deviza tartalékja* az 1928-as 11 milliárdról 1935-ig 6 milliárdra csökkent. A fasizmus a belpolitikai és gazdasági válságot egy háborúval akarta levezetni. A helyzet erre különösen alkalmasnak tűnt. A nagyhatalmak szeme Németországon függött, Franciaországban jobboldali, olaszbarát kormány volt a hatalmon és Angliát, tekintve akkori hiányos hadi készülségét, a fasizmus nem tartotta veszélyesnek. A fasiszták szeme előtt a japán példa lebegett és azt hitték, hogy a Népszövetség most is megelégszik egy bizottság kiküldésével, pár tiltakozó irattal és azzal minden rendben lesz, s tekintve az olaszok nagy tehnikai fölényét joggal remélték az adott körülmények között Abesszinia gyors meghódítását és biztak benne, hogy a közeljövőben Franciországbán is győz a fasizmus, ami az olaszországi fasizmus megrendült helyzetét tekintve a várható pénzbeli segílyt, helyrehozná.

Amint tudjuk a fasiszta remények nem váltak valóra. Franciaországban a választásokon a népfront győzött, tehát kimondottan fasisztaellenes kormány van az uralmon. Igaz ugyan, hogy Anglia nem támadta meg Olaszországot, de viszont, miután tulajdon imperialista érdekei forogtak kockán kiverekedte a Népszövetségnél Olaszország elítélését és a megtorlásokat. A megtorlások, ha nem

is minden állam gyakorolta, súlyos károkat okoztak az olasz gazdaságban és hatásuk, csak a jövőben lesz érezhető. Nem segítette a helyzetet különböző pótanyagok tömege sem, mert azonkívül, hogy sokkal drágábbak, mint az eredeti, kevésbé tartósak is. Így például a híres tejből készült gypjú négyszer olyan drága, mint az eredeti és ezzel csak az olasz gyermekek szájából vonják el a tejet akkor, amikor amúgy is csak kevés jutott nekik. Abesszinia is kemény diónak bizonyult. Az olaszoknak óriási áldozatukba került az előnyomulás és bár az olasz csapatokat kimélték és mindig az aszkarikat küldték előre, a külföldi szakértők tizezrekre becsülik a halottak és sebesültek számát, nem számítva azokat, akik a különböző tropikus betegségekben pusztultak el. A háború is rengeteg összeget emésztett fel, a lira arany és devizatartaléka 6 milliárdról 2 milliárdra csökkent, maguk a háborus kiadások 12 milliárdra rúgnak és a várt külföldi kölcsönből sem lett semmi. A nyomasztó anyagi helyzetén kényszerkölcsönök kibocsájtásával, új adókkal, rekvirálásokkal és ami a legtöbbet hozta az olasz állampolgárok külföldi értékpapírjainak átvételével akartak segíteni. Ezek voltak a fasizmus utolsó tartalékjai.

Olaszországnak, ha a háborús eredményeket ki akarja használni a nemzetközi jóakaraton kívül még nagy kölcsönökre van szüksége. Maga Mussolini 2 milliárd lirára becsüli a legszükségesebb beruházásokat Abessziniában. Ezt az óriási összeget Mussolini nem egykönnyen fogja megszerézni, Akármilyen nagy reálpolitikusnak is kiáltották ki, egészen biztos, hogy a francia választások eredményét nem látta előre. A mai francia kormány pénzügyileg a fasizmust, melyben a legnagyobb ellenségét látja nem segítheti. Németország még ha akarna is nem adhat kölcsönt, mert maga is a legsúlyosabb anyagi helyzetben van. Az U.S.A. törvénnyel tiltotta el az európai államoknak való kölcsönnyújtást és bajosan hihető, hogy éppen Anglia segítené ki a fasizmust ebből a pénzügyi kátyúból. Hogy a nemzetközi pénzpiac is a legnagyobb bizalmatlansággal fogadta a győzelemről szóló híreket látható abból, hogy a lira még a névus menekülése után is állandóan esik.

Ami Abesszinia ujonnan kikiáltott Olasz Császárságba való bekebelezését illeti, ez a fasizmus összes nagyképszerűségei között a legnagyobb. Anektálni egy olyan nagy országot mint Csehszlovákia, Ausztria, Magyarország, Románia, Jugoszlávia, Bulgária és Görögország együttvéve, amikor az országnak csak a $\frac{3}{5}$ -ét tartják jól-rosszul megszállva, tökéletes győzelemről beszélni akkor, amikor a „rendfenntartáshoz” 500.000 ember, tankok és repülőgépek ezrei szükségesek, enyhén szólva fantasztikus. Ez a gyors anektálás tulajdonképpen egy elkeseredett lépés, egy zsarolási kísérlet. Ilymódon akarták megszüntetni a szankciókat. Ha Abesszinia u. i. már nem önálló állam, hanem az olaszok egy tartománya, akkor már nem háborúról, hanem csak a fellázadt gyarmat katonai megfenyítéséről, büntetőexpedícióról lehet szó, ahhoz pedig igazán semmi köze sincs a Népszövetségnek, hogy Olaszország hogyan bünteti egy „forrongó” tartományát.